

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА: ЗАКОНОДАВЧІ ПЕРСПЕКТИВИ

Богдана Петрівна СУРЖАН,

*аспірант кафедри правознавства
юридичного факультету СНУ ім. В. Даля;
провідний юрисконсульт
Луганського НДЕКЦ МВС*

Останні роками в нашій країні тривають масштабні процеси реформування судової влади та системи правоохоронних органів, метою яких зокрема є підвищення рівня відповідальності посадовців перед суспільством та пересічних громадян перед вимогами законодавства.

Оскільки судово-експертна діяльність є однією з важливих складових судочинства та одним із впливових чинників у реалізації правосуддя, визначення відповідальності судового експерта наразі у фокусі суспільства та законодавця. Дисциплінарне стягнення щодо судового експерта не є його приватною справою. Воно нерозривно пов'язано з його публічним статусом та здійсненням певних повноважень, що мають вплив на результат досудового та судового розгляду справ.

З огляду на це доцільно звернути увагу на з'ясування таких взаємопов'язаних питань: а) процедура реалізації в Україні застосування дисциплінарних стягнень щодо судового експерта; б) підстави застосування дисциплінарних стягнень до судового експерта.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства про судову експертизу та законопроектів про судово-експертну діяльність встановити критерії правопорушень у службовій діяльності судового експерта, межі дисциплінарної відповідальності.

Проблемні питання юридичної відповідальності судових експертів при здійсненні своїх обов'язків у різних видах судочинства, протягом останнього часу не залишалися поза увагою таких вчених, як Дудич А. В., Глазунова І. В., Жигалов Н. Ю, Зайцева О. А., Харченко Д. А., Хоменко А. Н., Філімонова Ю. О.

Але, не зважаючи на великі доробки у вказаній тематиці, питання стосовно дисциплінарної відповідальності судового експерта та удосконалення правозастосування чинного законодавства з цього напрямку, не достатньо досліджені.

Конституція України вказує на те, що виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність [1].

Відповідно до Закону України «Про судову експертизу» судовий експерт на підставах і в порядку, передбаченими законодавством, може бути притягнутий до юридичної відповідальності [2].

Дисциплінарна відповідальність є самостійним видом юридичної відповідальності та одним із найважливіших елементів правового статусу судового експерта, який відображає реальний ступінь законодавчого забезпечення незалежності та об'єктивності і повноти експертного дослідження.

Відповідно до вказівок профільного закону мають бути визначені як підстави, так і порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності. Відповідно до вказівок профільного закону мають бути визначені як підстави, так і порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Але на сьогодні, саме Закон України «Про судову експертизу» не містить таких положень, які визначають підстави, порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності, орган, що уповноважений притягувати судового експерта до дисциплінарної відповідальності.

Так, майже у кожного суб'єкта судово-експертної діяльності підстави і порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності знаходять своє правове регулювання у положеннях про експертно-кваліфікаційну комісію відповідного відомства, а юрисдикційний орган застосування дисциплінарної відповідальності - експертно-кваліфікаційна комісія, а саме в таких нормативно-правових актах:

- наказ Центрального управління Служби безпеки України від 24.12.2014 № 855 «Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів» [3].

- наказ Міністерства внутрішніх справ від 08.02.2017 р. № 102 «Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та атестацію судових експертів Експертної служби МВС» [4].

- наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5 «Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів» [5].

У жовтні 2020 року Міністерство юстиції України винесло на обговорення проект Закону України «Про судово-експертну діяльність» розроблено на виконання Указу Президента України від 08.11.2019 № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави», яким передбачено, зокрема, необхідність врегулювання питань щодо самоврядування судових експертів, рецензування висновку судового експерта та визначення граничних строків проведення судових експертиз [6].

Зокрема статтею 31 зазначеного законопроекту визначено засади дисциплінарної відповідальності судового експерта: засади дисциплінарної відповідальності судового експерта, який є працівником судово-експертної установи, визначаються трудовим законодавством, іншими законами, які регулюють правові відносини щодо реалізації громадянами права на працю та проходження служби, та цим Законом [6, ст. 31]; засади дисциплінарної відповідальності приватного судового експерта, який здійснює судово-експертну діяльність індивідуально, визначаються цим Законом [6, ст. 31]; судовий експерт не може бути двічі притягнутий до дисциплінарної відповідальності за один і той самий дисциплінарний проступок [6, ст. 31]; судовий експерт не може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності, якщо пройшло більше шести місяців з дня виявлення дисциплінарного про-

ступку або більше одного року з дня його вчинення [6, ст. 31]; судовий експерт, право на проведення судової експертизи якого припинено на момент розгляду питання про притягнення його до дисциплінарної відповідальності, не може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності [6, ст. 31]; про застосування до судового експерта дисциплінарного стягнення, накладеного відповідно до цього Закону, вноситься запис до Реєстру судових експертів відповідно до порядку, встановленого Міністерством юстиції України [6, ст. 31].

На нашу думку, доцільним є визначення саме в профільному законі орган, який має повноваження щодо притягнення судового експерта до дисциплінарної відповідальності, та встановлення меж його компетенції.

В даній законодавчій ініціативі органом, до компетенції якого відноситься притягнення до дисциплінарної відповідальності, визначається дисциплінарна комісія, яка утворюється для розгляду питань щодо притягнення судових експертів до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарних проступків, передбачених цим Законом [6, ст. 32].

Дисциплінарна комісія розглядає питання дисциплінарної відповідальності судового експерта на підставі подання органу державного регулювання, Асоціації судових експертів або держателя Реєстру судових експертів про притягнення судового експерта до дисциплінарної відповідальності, та в межах зазначених у ньому порушень. Держатель Реєстру судових експертів може вносити подання про притягнення до дисциплінарної відповідальності у разі порушення судовим експертом обов'язку щодо подання відомостей до Реєстру, передбачених цим Законом [6, ст. 32].

При цьому законопроектом визначено підстави дисциплінарної відповідальності судового експерта та дисциплінарні проступки, а саме: підставою для притягнення судового експерта до дисциплінарної відповідальності за рішенням дисциплінарної комісії, утвореної відповідно до цього Закону, є вчинення ним дисциплінарного проступку [6, ст. 33].

Дисциплінарним проступком визначено наступне: самостійне збирання матеріалів, необхідних для проведення дослідження; проведення судової експертизи, у разі призначення її проведення судово-експертній установі, судовим експертом, який є працівником цієї установи, без письмового доручення його керівника; передоручення проведення судової експертизи іншій особі з порушенням встановленого порядку; порушення вимог цього Закону щодо строків проведення судової експертизи; вирішення питань, які виходять за межі кваліфікації судового експерта за відповідною експертною спеціальністю, у тому числі, надання висновків правового характеру; невиконання вимог щодо організації робочого місця судового експерта; невжиття заходів щодо належної охорони, порушення порядку зберігання та поводження з об'єктами дослідження, матеріалами справи (провадження), що призвело або може призвести до їх втрати або пошкодження; застосування руйнуючих методів дослідження з порушенням встановленого порядку; неповідомлення держателя Реєстру судових експертів щодо відомостей, що підлягають внесенню до Реєстру судових експертів за повідомленням судового експерта; невиконання обов'язку щодо підвищення кваліфікації; невиконання судовим експертом без поважних причин процесуа-

льних обов'язків, що стало підставою для винесення судом окремої ухвали; порушення професійної етики судового експерта [6, ст. 33].

До дисциплінарних стягнень законодавець пропонує віднести: попередження; тимчасове зупинення права на проведення судової експертизи; припинення права на проведення судової експертизи [6, ст. 34].

Конституційний Суд України у своєму рішенні зазначив, що склад правопорушення як підстава притягнення особи до юридичної відповідальності та заходи впливу за його вчинення визначаються тільки законом, а не будь-яким іншим нормативно-правовим актом [7]. Отже, Конституція України забороняє врегульовувати зазначені питання підзаконними нормативно-правовими актами та встановлює, що лише Верховна Рада України у відповідному законі уповноважена визначати, яке діяння визнається правопорушенням, та відповідальність за нього.

Підсумовуючи можемо зазначити, що визначення підстав та порядку, притягнення до відповідальності, складу дисциплінарних правопорушень саме в профільному законі, що регламентує судово-експертну діяльність, відповідатиме нормам п. 22 ст. 92 Конституції України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#n38>
3. Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів// Наказ Центрального управління Служби безпеки України від 24.12.2014 №855/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-15#n76>
4. Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та атестацію судових експертів Експертної служби МВС// Наказ Міністерства внутрішніх справ від 08.02.2017 №102/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0275-17#n149>
5. Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів// наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 № 301/5/ URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15>
6. Проект Закону про судову експертизу та самоврядування судових експертів URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/ministerstvo-yustitsii-ukraini-vinosit-na-publichne-gromadske-obgovorennya-proekt-zakonu-ukraini-pro-sudovo-ekspertnu-diyalnist>
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний Банк» щодо офіційного тлумачення положень пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, частин першої, третьої статті 2, частини першої статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30 травня 2001 року справа N 1-22/2001 N 7-рп/2001/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01>